VÕRU VALLA Teataja

Nr 7 (137) September 2018

Algas uus õppeaasta

Ees ootamas õppimishetked ja avastamisretked. Foto: Ingmar Elm

Võru valla territooriumil asuvates koolides alustasid kooliteed 120 esimese klassi õpilast. Kokku on meie vallas õppivaid noori tuhande ringis. Õppeaasta avaaktused toimusid vastavalt eelistusele kolmel päeval: 31. augustil, 1. septembril ja 3. septembril.

Motiveeritud meeskondade suunas

Selleks, et lapsed saaksid ühel hetkel kooli minna, teevad tänuväärselt head tööd meie valla lasteaiad: juhid, õpetajad, õpetaja abid ning tugipersonal. Just nende jaoks toimus 17. augustil Seedri puhketalus motivatsioonikoolitus Mats Soomre juhtimisel.

Koolituselt saadud mõtteid jagasid meiega ka lasteaedade juhid. Vastseliina Lasteaia direktor Piret Kunnus: ***"17. augustil said kokku uue valla lasteaedade töötajad. Saadi tuttavaks uute kolleegidega ning rõõmu oli taaskohtumisest tuttavatega. Koolituselt jäid meelde mõtted: ära tee kiireid järeldusi, vaid täpsusta ja uuri, mida sinu kaaslane tahtis öelda ning küsi abi, kui ei oska. Koolitaja suutis ka kõige skeptilisemad inimesed kaasa mõtlema ja arutama panna. Kokkuvõttes oli tore, meeskonda liitev ja häid mõtteid pakkuv koolituspäev. Aitäh koolitajale ja korraldajatele!"*** Tagasisidet jagas meiega Väimela Lasteaed Rukkilill direktor Külli Seene: ***"Oleme väga tänulikud Võru Vallavalitsusele, Ülle Tillmannile ning Siiri Konksile, et lasteaednikele võimaldati selline tore päev ja koolitus enne õppeaasta algust. See kindlasti motiveerib töötajaid, sest koolitus ja koolitaja olid väga head. Mats Soomre koolitajana oli ise juba hästi positiivne, huumorimeelne, kogenud, mõjuv ja pani pidevalt kaasa mõtlema, analüüsima ning enda sisse vaatama. Väga olulised olid näited elust enesest. Momendil väga aktuaalne teema, mida Mats Soomre rõhutas, oli nutiseadme näppimine autoroolis, jalgrattaga sõites ja üleüldiselt. Paneb mõtlema. Meelde jäid märksõnad: räägi inimesega; ära ütle kohe „ei" ja „jah"; inimestel on erinevad käitumuslikud eripärad, millega tuleb meeskonnas arvestada; tuleb olla positiivne; vaidlemine on tõe otsimise stiil. Mõttekilde oli palju, mida saab edaspidises töös jälgida ja kasutada."***

Koolijuhtide nõupidamised

Augusti lõpus ning septembri alguses on Võru vallamajas kohtunud ka koolide juhid. Regulaarsete kokkusaamistega jätkatakse, need on direktoritele ja valla esindajatele äärmiselt olulised. Kõik osapooled saavad olla toimuvaga kursis: jagada nii väljakutseid kui ka edulugusid ning olla üksteisele nõu ja abiga toeks.

Albert Einstein on öelnud: ***"Suurim kunst õpetamise juures on äratada õpilases rõõmu loomingulisest eneseväljendusest ja tarkusest."*** Armsad lasteaia- ja kooliõpilased, vanemad, õpetajad ning hariduse heaks töötavad inimesed, soovime Teile rõõmukullast õppeaastat!

LISANNA ELM
Võru Vallavalitsuse
avalike suhete spetsialist

Kõrgemate riigiametnike Kagu-Eesti visiit

30.-31. augustil toimus kõrgemate riigiametnike visiit Kagu-Eestisse, mis kulmineerus 31. augustil Valga Kutseõppekeskuses peetud omavalitsusjuhtide ja külaliste ühise seminariga. Seminaril räägiti Kagu-Eesti ühistest tegevustest järgmisel strateegiaperioodil ning riigi võimalustest kaasa aidata piirkonna arengule. Seminaril keskenduti kolmele ühishuvi valdkonnale: Kagu-Eesti taristu, ettevõtluse ja eripäraga seonduvad eesmärgid.

Taristu

Võru linnapea Anti Allas tõi välja, et Kagu-Eesti arengu kavandamisel peaks põhifookuse suunama olemasolevate inimeste ja ettevõtluse toetamisele, et stabiliseerida väljaränne. Kohalike tegutsevate ettevõtete toetamise kaudu saab säilitada töökohti ning aidata neid ka juurde luua. Allas leidis, et avalik sektor peab kiiresti likvideerima need ettevõtluse arengut takistavad kitsaskohad, mis on avaliku sektori vastutusalas või kus piirkonna omapärast tingituna ei saa eeldada, et ettevõte need üksi lahendab. Sealjuures tõi Allas välja, et enamuses Kagu-Eesti omavalitsustes on murekohaks endised tööstusalad, kus puudub arengut soosiv taristu. Paljudes kohtades on omandireformi tõttu endised alad jaotatud mitmete erinevate isikute vahel, ent tööstusalasiseste teede küsimus on jäänud reformi käigus tähelepanuta. Mujal aga on ettevõtluseks sobiv ala riigi omandis, mille kohalikule omavalitsusele või ettevõtjale taotlemine on võimatu või aeganõudev protsess. Allas leidis, et riigi toel peab olema võimalik selliseid ilmseid arengutakistusi ületada paindlikult ja kiiresti.

Seminaril kõneldi ka kruusateedest, mis suvel tolmavad, märjal ajal on auklikud, porised või läbimatud. Maanteeameti statistika kohaselt on just Kagu-Eesti maakondades kõige rohkem kruusateid võrreldes ülejäänud riigimaanteedega. Kuna vahe teiste maakondadega on tähelepanuväärselt suur ning kevadeti teede lagunemise ajal probleemid väga suured, siis on see üheks Kagu-Eesti ühiseks murekohaks.

Ettevõtlus

Põlvamaa Arenduskeskuse juhataja Aarne Leisalu keskendus sellele, millist tuge võiks ettevõtetele vaja olla. Ettevõtluse arengut takistab Leisalu hinnangul puudulik taristu ning erinevad piirkonnaspetsiifilised finatseerimis- ja

>>

lk 2 *vallas, maakonnas, riigis* **lk 3** *meie kaunid kodud* **lk 4–6** *kes teeb, see jõuab* **lk 7** *meid ümbritsev* **lk 8** *vana pilt jutustab loo töötegemisest*

<<

investeerimistakistused. Eelkõige saab ettevõtete arengut soodustada tööstusaladega, kus ettevõtted saaksid pesastuda. Kagu-Eesti omavalitsuste ühise visiooni kohaselt tuleb omavalitsuste koostöös luua ühine võrgustik piirkonna tööstus- ja ettevõtlusalade arendamiseks ja turundamiseks. Uue võimalustena pakkus Aarne Leisalu välja veel töökohtade tugioksjoni meetme, mis tähendaks, et riik sisuliselt ostaks nt 20 töökohta Kagu-Eestisse ja laseks ettevõtetel teha selleks pakkumisi. Vastutasuks saaksid ettevõtted nt kolm aastat tuge töötajate värbamise jms osas.

Eripära

Kagu-Eesti eripärast, mida saaks kasutada arengumootorina, rääkis Valgamaa Arenguagentuuri juhataja Rein Org, kes tõi välja, et Kagu-Eesti arendamisel tuleb kasutada loomulikke eeldusi. Üheks eelduseks on Valga-Koidula raudteeliin, mida hetkel hoitakse küll käimas, ent mida pole arendatud globaalse pilguga. Teine eripärane omadus on kultuuriline mitmekesisus – kõrvuti toimetavad setod, mulgid ja võrokad. Setosid on riiklikust programmist aastaid toetatud, kuid Kagu-Eesti eripära on kultuuride paljusus ning pikas perspektiivis on oluline sarnaselt toetada ka vana-võro ja mulgi kultuuriruumi. Kolmandana tõi Org välja Kagu-Eesti loomuliku omapära olla rohelisem ja mahedam. Ehkki 100%-list mahepiirkonda luua oleks ekstreemne, võib puhas loodus, toit ja teenused olla ometi üheks piirkonna oluliseks müügiargumendiks, mistõttu tuleb ka selles osas omavalitsustel koostöös erasektoriga tööd teha.

Juhid Valga Kutseõppekeskuses. Foto: Põlvamaa Arenduskeskus

Rahandusministeeriumi regionaalarengu osakonna juhataja Priidu Ristkok kommenteeris koostööreisi jooksul käsitletud teemasid riigi keskvalitsuse tasandilt: ***„Palju oli juttu Kagu-Eesti üle-piirilistest tõmbekeskustest, traditsioonidest, tugevast identiteedist ja kogukondade aktiivsusest. Suureks väljakutseks on noorte tagasitoomine piirkonda.“***

Ristkoki jaoks kujunes sel koostööreisil kaks olulisemat võtmeteemat. Esiteks, Kagu-Eesti on piirkond, mis on valmis katsetama, piloteerima ja uusi asju algatama ning seejuures tuleks usaldada kohalikul tasandil määratletud prioriteete. Teiseks, tingimata pole vajalik otsida uusi ideid ja investeeringuid, vaid tuleks pöörata tähelepanu olemasolevate võimaluste tugevdamisele ja edasi arendamisele.

Ristkok tõi välja neli suunda edasiseks koostööks keskvalitsuse ja Kagu-Eesti omavalitsuste vahel: taristu (nii maantee kui raudtee), noored ja nende tagasitoomine, ettevõtlus erinevate tahkudega ning piiri-alaks olemise potentsiaal. ***„Kuidas riik saaks abiks olla? Osade probleemide jaoks on täna meetmed juba olemas, kuid neid on vaja üle vaadata ja täpsustada (taristu, internetiühendus). Järgmisel aastal käivitatakse Kagu-Eesti programm eelarvega 800 000 eurot ning ümber suunamisel on rahastusallikaid maakondlike arengustrateegiate elluviimiseks (ca 300 – 500 000 eurot maakonna kohta),“*** sõnas Ristkok.

Seminari juhtis OÜ Geomedia konsultant Rivo Noorkõiv, kes sõnas, et Kagu-Eesti tuleb panna senisest rohkem sumisema sellest, mis on unikaalne. Ajad on muutunud ja kuvand maaelust tuleb ümber pöörata. Ääremaadest rääkimisest võiks loobuda – maal on elu!

Koostööreisil külastati Põlva Gümnaasiumi, ettevõtteid Acino Estonia ja Toftan 2, Koidula kaubajaama, Taara militaarlinnakut, Kagu-Eesti Innovatsioonikeskust, Sangaste teenuskeskust ja Uhtjärve Ürgoru Nõiariiki. Lisaks toimus 30. augustil Lõuna-Eesti haiglas heaolu valdkonna külaliste ja kohalike omavalitsusjuhtide seminar, kus räägiti Kagu-Eesti piirkonna strateegilistest eesmärkidest sotsiaal- ja tervise valdkonnas.

Vestlused Lõuna-Eesti Haiglas.

Kahepäevane riigiametnike visiit Kagu-Eestisse sai teoks Põlvamaa Omavalitsuste Liidu, Põlvamaa Arenduskeskuse, Võrumaa Arenduskeskuse, Valgamaa Arenguagentuuri ja Rahandusministeeriumi koostöös.

Lisainfo:

EVELI KUKLANE
Rahandusministeeriuml kohalike omavalitsuste nõunik
5554 2088, eveli.kuklane@fin.ee

Volikogu istungist
Kolmapäeval, 8. augustil toimus Võru Vallavolikogu istung, kus muuhulgas võeti vastu Võru valla eelarvest kultuuri-, spordi- ja noorsootöö toetamise kord; samuti õpilastranspordi korraldamise, soodustuse andmise ning sõidukulude hüvitamise kord; nimetati Vastseliina Muusikakogusse hoolekogu liikmeks volikogu esindajana Ivar Traagel; otsustati perioodiks 14.–31. august 2018 avalikustada Võru valla arengukava 2018–2030 eelnõu ja eelarvestrateegia 2018-2022 eelnõu koos lisadega.

Hea teada...
Kas teadsite, et Võru vald kingib igale sündinud vallakodanikule vahva kingituse? Beebipaki seest leiab vastsündinule vajalikke riideesemeid, samuti teki, padjakese ning voodiriided.

LISANNA ELM
Võru Vallavalitsuse avalike suhete spetsialist

Beebipaki sisu. Foto: Lisanna Elm

Kohaliku omaalgatuse programm avatud

Kohaliku omaalgatuse programmi sügisene taotlusvoor on avatud. Taotlused koos kohustuslike lisadega tuleb esitada **1. oktoobriks 2018 hiljemalt kella 16:30ks** digitaalselt allkirjastatult e-posti aadressile arenduskeskus@vorumaa.ee.

Programmi tutvustav **infopäev toimub 17. septembril kell 16.00 Võru riigimaja 2. korruse saalis** aadressil Jüri tn 12, Võru linn. Lisaks KOP programmile tutvustatakse ka heaolu ja kogukondliku turvalisuse taotlusvoorusid. Palume oma osalusest teada anda hiljemalt 14. septembriks aadressil http://bit.ly/kopsygis2018.

Kohaliku omaalgatuse programm (lühendatult KOP) käivitati 1996. aastal, et toetada külaliikumist. Sellest on tänaseks kujunenud üks tuntumaid siseriiklikke regionaalarengu programme, mis ulatub inimestele kõige lähemale. 2018. aastast koordineerib programmi menetlemist maakonnas SA Võrumaa Arenduskeskus.

Programmi eesmärk on tugevate ja omaalgatusel põhinevate kogukondade tekkimine ja püsimine. Eesmärgi saavutamiseks elluviidavaid tegevusi toetatakse kahe meetme kaudu:

- *Meede 1 - kogukonna areng, millega panustatakse kogukonnaliikmete teadmiste ja oskuste kasvu, kogukonna identiteedi tugevnemisse ja tõhusama koostöö tekkesse.*
- *Meede 2 - elukeskkonna ja kogukonnateenuste arendamine, millega panustatakse kogukonnaliikmete ühistegevust soodustavate avalikus kasutuses olevate objektide rajamisse ja arendamisse ning kogukonnaliikmetele vajalike teenuste pakkumisse.*

Toetust saavad taotleda avalikes huvides tegutsevad mittetulundusühingud ja sihtasutused, kus liikmena ei osale kohaliku omavalitsuse üksus ega riik ja mille liikmetest äriühingud ei moodusta rohkem kui poole. Maksimaalne toetussumma esitatud projekti kohta on 2000 eurot ning omafinantseeringu minimaalne määr on 10% projekti kogumaksumusest. Omafinantseering peab olema rahaline. Programmi viiakse ellu 2 korda aastas avatavate taotlusvoorude kaudu. Toetuse taotlemise kord, tingimused, taotlusvormid asuvad Võrumaa Arenduskeskuse kodulehel. Lisainfo: Aigi Young (tel. 5309 0923, e-post aigi.young@vorumaa.ee).

KATRIN VOLMAN
Võrumaa Arenduskeskuse kodanikuühenduste konsultant

Geenidoonorlusest

Aprillis 2018 algas Sotsiaalministeeriumi algatusel ja riikliku rahastusega uute geenidoonorite kaasamine Eesti geenivaramusse. Tervise Arengu Instituudi ja Tartu Ülikooli Eesti geenivaramu koostöös on kavas 2018. aasta jooksul koguda täiendavalt 100 000 inimese vereproovid, millest eraldatakse DNA ning teostatakse selle genotüpiseerimine ehk koostatakse personaalsed geenikaardid. Varem geenivaramuga liitunud doonoritele on juba sarnane DNA analüüs tehtud ning geenivaramu on alustanud teadustöö tulemustel põhineva esmase tagasiside andmisega selleks soovi avaldanud inimestele. Ka uutele liitujatele on kavas välja töötada geneetiliste riskide raportid ja luua võimalused nende kättesaadavaks tegemiseks läbi meditsiinisüsteemi.

Kes koguvad andmeid?

Vereproovide kogumine (6 ml veeniverd) toimub suuremates haiglates (Tartu Ülikooli Kliinikum, Põhja-Eesti Regionaalhaigla, Lääne-Tallinna Keskhaigla, Ida-Tallinna Keskhaigla, Kuressaare, Läänemaa, Rakvere, Viljandi ja Pärnu Haiglad) ning SYNLABi verevõtupunktides üle Eesti. Geenivaramuga liitumine on tasuta ja aega vere loovutamiseks eelnevalt broneerida ei ole tarvis.

Kes võivad saada geenidoonoriks?

Geenidoonoriks võivad saada vabatahtlikkuse alusel Eesti elanikud alates 18. eluaastast, kes ei ole varem liitunud geenivaramuga. Geenidoonoriks saamise ja vereproovi loovutamise eelduseks on eelnev informeeritud nõusoleku vormi digiallkirjastamine, mida saab teha kasutades ID-kaarti või mobiil-ID keskkonnas www.geenidoonor.ee.

Miks on vaja geenivaramut laiendada?

Tartu Ülikooli Eesti geenivaramu on loonud arstiteaduse arengule olulise andmebaasi, millega on varasemal andmete kogumise perioodil (2002-2011) liitunud 52 000 eestimaalast, ehk 5% Eesti täiskasvanud elanikkonnast. Geenivaramu andmebaas on täienenud teiste terviseandmeid sisaldavate andmebaaside ja registritega linkimise teel. Välja on töötatud meetodid terviseriskide paremaks ennustamiseks, et edaspidi saaks geneetilist informatsiooni arvesse võttes haigusi tulemuslikumalt ennetada ja täpsemalt ravida. Geenivaramu loodud biopank on suurim Eestis ja üks edukamaid Euroopas. Selle laiendamine võimaldab suurendada tema väärtust nii teadusliku uurimistöö jaoks vajaliku andmebaasina kui ka geeniinfol põhineva personaalmeditsiini juurutamise möödapääsmatu eeldusena. Lisainfo: www.geenidoonor.ee

ANNELY ALLIK
Eesti Geenivaramu teabejuht

Eesti Geenivaramu

Meie valla au ja uhkus: kaunid kodud

Raili ja Kalev koos armastatud Lottaga. Fotod: Lisanna Elm

Vabariigi president Kersti Kaljulaid tunnustas „Eesti kaunis kodu 2018“ konkursi võitjaid 25. augustil toimunud vastuvõtul Viljandis. Võru valda tõid võidu Raili ja Kalev Rauba kodu Sika külas ning Kairi Miksoni ja Erkki Soe kodu Osula külas. Võru maakonnas sai kõrge tunnustuse osaliseks ka Linda ja Mihkel Jürsi kodu Udsali külas Rõuge vallas ning spordirajatisena Võru skatepark. Soovist Võru valla kaunite kodude ja pererahvaga lähemalt tutvuda, sündis käesolev lugu.

Kividest “ojakesed” aias.

Mäletades esivanemaid.

Kodus on kõige parem.

Raili ja Kalev Rauba kaunis kodu Sika külas

Kohtusin pererahvaga nende koduväravas 28. augusti hommikul. Perenaine Raili küsis, kas mul aega ikka on ning vastasin jaatavalt. Raili võib enda sõnul nii lastest, lilledest, lindudest kui loomadest rääkida lõputult. Veetsin järgmised kolm tundi kvaliteetaega – kuulates, imetledes ja nautides. Kodus, kus elatakse kolmandat põlve ning mida Raili, Kalevi, nende kahe tütre, tütrepoegade ja koer Lotta jaoks kaunistab 95 erinevat tulbisorti, 50 potitaime, 27 elulõnga, 25 mägisibulat, omandab mõiste “pühendumus” uue mõõtme. Muide, ka 17 aastat tagasi ehk aastal 2001 sai perekond Rauba kauni kodu tunnustuse president Lennart Merilt. Raili filosoofia on, et aias tuleb toimetada ilusa ilmaga ja hea tujuga – siis tuleb hästi välja. 2000. aastate alguses, mil elati peamiselt veel linnas, kuid suunaga maale kolida, vajas maja põhjalikku remonti. Maja sisetöödel käis tookord Kalevil suureks abiliseks hea sõber Viitkalt. Koduaeda kujundanud ning abihooneid sisustanud on nad perekeskis. Hoovilt leiab näiteks kübarasalongi, mälestustoa, peegliga *selfie*-nurga, suitsusauna. Kui Raili hea maitse peegeldub kaunist aiast ja hoolikalt tehtud käsitööst (lapitekid, lõhnapadjakesed enda kasvatatud lavendlist, sisekujunduselemendid), siis Kalevi kuldsed käed väljenduvad abikaasa sõnul kõige paremini mehhaanika valdkonnas. Endise põllumehena pole probleem nullist traktorit kokku panna, kusjuures see peab ka esteetiliselt ilus välja nägema.

Raili ja Kalevi kodu on taas kinnitus sellest, et kenale keskkonnale annab tõelise hingestatuse ühiselt koosveedetud aeg. Mina sain külalisena osa pererahva armsast keskpäevasest traditsioonist juua verandal Kalevi keedetud kohvi. Pererahvalt võtsin kaasa tarkuseterad: toimivat asja ei tohi ära hävitada; raha tuleb kohe paika panna; koos tuleb käia reisimas; sõbrad ja külalised on alati oodatud.

Igatsedes tagasi (tormist räsida saanud) vahtrapuud.

Armsad traditsioonid: koos kohvil üheteistkümnest üheni.

Kairi Miksoni ja Erkki Soe kaunis kodu Osulas

28. augusti õhtul sõitsin külla Kairi Miksonile ja Erkki Soele, kelle peres on üles kasvanud tütar Kati-Liis ja koer Moona. Nad ostsid kodukoha Osulas neliteist aastat tagasi. Tookord oli aed lihtsalt üks suur nõgesedžungel, mille korrastamine võttis aega. Sissekolimiseks kulus kuus aastat, seniks elati Võru linnas. Nüüdseks on loodud ilus ja oma kätega tehtud kodu, mida lisaks tiigis elavatele forellile, tuurile, paalialile, külastavad sageli kosklad, jäälinnud, kuldnokad, hirved, oravad, siilid ning jänesed. Meeleolu loob pererahva hea huumorimeel.

Kodus on Kairil ja Erkkil nii hea olla, et reisiisu polegi kordagi peale tulnud. Kairi on uhke Erkki üliheade ehitusoskuste üle. Erkki on ehitanud lisaks elumajale suure katusealuse, kus pidu saab pidada mõnekümne inimesega; lisaks vahva akna ja käepesuvõimalusega kemmergu. Hetkel on pooleli suurema saunamaja ehitamine, kus külalisi veelgi mugavamalt vastu võtta. Erkki kiidab jällegi Kairi head õmblusoskust (KairiKati OÜ) ning soovib talle tulevikus tekitada suurema töökoja endisesse kööki. Kairi ja Erkki töö on inspiratsiooniks, et järjekindel tegutsemine ning pühendumus kannab head vilja. Nad on tulnud Osulasse, et sinna jääda, pidades oluliseks toredaid naabreid ning sealse kooli säilimist. Presidendilt saadud tunnustuse üle on nad väga õnnelikud. Kairi ütles õhinalt: ***“Peaasi, et meid on märgatud!”***

Armsad lugejad – kui Te veel pole tuttavad Raili, Kalevi, Kairi ja Erkkiga, siis kindlasti soovitan!

LISANNA ELM
Võru Vallavalitsuse avalike suhete spetsialist

Kivi, mille peremees kaevas välja mäekünka seest maja kõrval.

Allikavesi on kunstiliselt raamistatud.

Maastiku kujundamise kunst.

Ise tehtud, hästi tehtud!

Tants treenib mälu

Juulikuu viimasel pühapäeval toimus Võru valla Harjumäel Pühajõe ääres Võru valla seeniortantsijate esimene kokkusaamine. Kokkusaamise mõte tekkis Osula külaseltsil ja seltskonnatantsu rühmal Ummamuudu üheskoos. Seekord osalesid kokkusaamisel just kohalikud seeniortantsijad. Kohale olid tulnud Orava "Lustakad", Vastseliina "Heldela", Kurnurme "Kurõpesa" Puiga "Hõbedane" ja Osula "Ummamuudu". Ühisüritused on näidanud seda ainulaadset ja isikupärast, mida pakuvad elujõulised ja rõõmsad vanema põlvkonna esindajad.

Päev ise oli päikseline ja tegevuserohke. Kohalviibijatele esines Sulbi külateater naljatükiga "Kõik müügiks", jalga sai keerutada „Tüsedate daamide duo - Meida ja Paula" saatel, toitlustust pakkus Sõmepalu kohvik "Ampsula", päeva jäädvustas fotograaf "Ladva maja" ja helivõimendust tegi Vaido Ermel.

Ideede ja ettepanekute arutelu jätkus ka laulu ja tantsu kõrval. Peeti nõu kuidas oleks võimalik eakaid aktiivsemalt kaasata valla ja külaseltside poolt korraldatavatesse ettevõtmistesse ning ühisüritustesse. Missugused võiksid olla need tegevused, mis eakaid huvitaksid ning kuidas oleks võimalik siduda erinevate põlvkondade vabaaja veetmise võimalusi.

Pikaaajalise Ummamuudu tantsijana ja Osula külaseltsi juhatuses olijana tean, et sotsiaalsed suhted, aktiivne eluhoiak ja erinevad väljundid hoiavad vaimu ning keha reipana.Aitäh osalejatele ja abimeestele! Jääme ootama seeniortantsijate teist kokkusaamist. Pühajõe I seeniortantsupäeva toetas kohaliku omaalgatuse programm ja Võru Vallavalitsus.

AIN VAHER
Osula Külaseltsi juhatuse liige

Tants hoiab reipana. Foto: Tiina Männe

MEIE INIMENE: Maia Planhof

Foto: Maidu Jaason

Sügise saabudes, mil õhtud pikemad, on hea aeg rohkem lugeda. Huvitaval kombel ei „kirjutata sahtlisse" vaid luuletusi või romaane, vaid ka tõlkeid. Sel korral tutvustame Teile Võrumaa naist – Maia Planhofi, kes on olnud õpetaja, teaduslik töötaja, taluperenaine ning kõige selle kõrvalt jõudnud tõlketööni.

Maia alustas tõlkimisega 1994. aastal, et enda lõbuks kodutalus talveõhtuid täita. Esimesed olid Gerald Durrell ja Agatha Christie. Tõlkija ongi paljude kriminaalromaanide eestindaja. Tänase päevani on tema lemmik aga Gerald Durrell, kelle „Jumalate aia" või "Linnud, loomad ja sugulased" võtab ta kätte, kui tuju paha. Maia: ***„Mina olen ka erialalt bioloog ning Durrellil on väga ilusad kirjeldused, eriti rabav on tema värvide kirjeldus! Palju on situatsioonikoomikat, see teeb tuju heaks."***

Enam kui kahekümne aastaga on Maia Planhof tõlkinud 254 raamatut. Nende hulgas on armastatud ja hinnatud romaanikirjanike: M. Atwood, C. Erickson, R. Rendell, J. Steinbeck, R. Pilcher teosed. Tõlkimine on aeganõudev protsess. Päevas teeb ta kuus tundi tööd, ühe teose eestindamiseks kulub 1,5 kuni 2 kuud. Maia: ***„Tõlkida tuleb ju mõtet, mitte sõnu. Näiteks inglise keeles sajab taevast väikesi poisse, eesti keeles pussnuge. Tähtis on osata hästi eesti keelt. Kui aga töös on veregrupidieedi raamat või katastroofromaan, autoriks USA erusõjaväelane, siis tuleb kõigepealt endale teema ja terminid selgeks teha."***

Kevadisel kohtumisel Parksepa raamatukogu lugejatega tõdes Maia, et on ka mõned liiga naiivsed või intiimsed raamatud tõlkimata jätnud. Tõlkijatöö kohta ütleb ta, et see on eneseteostus: ***„Saan teha, mis mulle meeldib."***

ILONA SÄÄSK
Parksepa raamatukogu sõber

Ettevõte õrrepidamiskanalast

Lõuna-Eesti Talumuna OÜ kavandab Väimelasse uut õrrepidamiskanalat ja soovime nii kohalikele inimestele kui ka laiemale avalikkusele oma kavatsusi selgitada. Arutasime juuli lõpus kohalike inimestega detailplaneeringut ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruannet. Olime väga üllatunud, kui kohtasime protestgrupi organiseeritud vastuseisu, valeväiteid ajakirjanduses ja suurt hulka valesti informeeritud aleviku inimesi. Seetõttu vastame küsimustele, mis Väimela inimestel üles kerkinud on.

Kui palju kanu loodavasse kanalasse on plaanitud?

Kinnistu, kuhu kanalat planeerime, detailplaneeringu algataja Võru Vallavolikogu on valla kodulehele üles laadinud detailplaneeringu kinnitatud lähteseisukohad, kus on kirjas kanade arv ca 290 000 kana. Töö käigus on seda numbrit korrigeeritud seoses tehnoloogiliste iseärasustega 360 000 kanale. 360 000 on maksimaalne kanade arv, mis selles kompleksis olla võib tulevikus. Sellest suurema kanade arvu esitamine ajakirjanduses on pahatahtlik valla elanike eksitamine.

Kas see saab olema Baltimade suurim kanafarm?

360 000 kodulinnuga farm ei ole Baltimaade suurim, see on järjekordne valeväide. Läti munatootja Balticovo farmides on kokku ligikaudu 2 800 000 munejat lindu, nendest ca 2 000 000 lindu paiknevad ühes laudakompleksis.

Kuidas on sõnnikuhaisuga?

Täiesti arusaadavalt on Väimela elanike suur mure lõhnahäiringu võimalik esinemine kanala rajamisel. Toetume Eesti riigi välja töötatud lõhnahäiringu mudelile, mis on koostatud nii arendajast kui KSH läbiviijast sõltumatult, Eesti Keskkonnauuringute Keskuse poolt. Niinimetatud lõhnaroos on viidud seaduses ettenähtud normi piiridesse. Selleks on arendaja otsustanud valida kallima tehnoloogilise lahenduse, mitte ladustada sõnnikut kanalakompleksi territooriumil. Sõnnik viiakse kinnises ruumis asuva konteineri täitumisel koheselt biogaasi jaama ja kanasõnniku haisu ei tule.

Räägitakse, et hakkate pinnast reostama...

Ei hakka. Hirmutamisena kasutatakse väidet, et kanalas tekkiv reovesi reostab pinnast ja vett. Parima võimaliku tehnoloogia valimisel on arvestatud sellega, et kanalas tekkiv reovesi ei jõua pinnasesse, põhjavette ega pinnavette. Kanala pesemise käigus pesuaineid ei kasutata, tekkiv reovesi kogutakse isoleeritud kogumiskaevu ja viiakse grupi ettevõtete põldudele väetiseks. Kanasõnnikut põldude väetamiseks on kasutatud sama kaua, kui on peetud kanu. Alternatiiv on lindlate pesuvesi juhtida ühiskanalisatsioonivõrku, oleme selles osas pidanud läbirääkimisi Võru Valla Veevärk OÜ-ga.

Kas plaanite antibiootikume kasutada?

Protestigrupp esitab kindla väitena antibiootikumide kasutamist munafarmides. Aus oleks näidata millel selline süüdistus põhineb, vastasel juhul on tegemist laimu ja valega. Kinnitan, et meie munakanalates ei kasutata antibiootikume.

Milleks nii suur kanala?

Tahame olla valmis kodumaisel turul õrrekana munade pakkumiseks tulevikus. Mõned Eesti kaubandusketid on teatanud, et aastast 2025 enam puurikanade mune nende lettidelt osta ei saa. Klientidele pakutakse kas õrrekanade või mahemune. Täna impordib Eesti ca 30% mune Baltikumist ja Poolast, sest siin pole piisavalt tootmisvõimsusi. Kui me arenguga kaasa ei lähe, hakkame importima kuni 70% munadest ja laseme käest võimaluse pakkuda Eestis toodetud kanamune Eesti inimestele.

Mida vald ja valla inimesed uuest kanalast saavad?

Me loome kuni 15 uut töökohta ja need ei ole IT spetsid, nagu juuli lõpus koosolekul kostus. Samavõrra lisandub ka seotud töökohti. Valla tuntus kasvab ja investeering kanalasse näitab, et vald on teistelegi investeeringutele avatud. Lagunenud suurfarmi asemele tuleb nägus kaasaegne tootmine ja Väimelas toodetakse märkimisväärses mahus Eesti mune.

Mis saab detailplaneeringust?

Kas detailplaneeringut ja KSH-d vastu võtta ja kehtestada või mitte, otsustab kohalik omavalitsus. Seda, kas kompleksluba väljastada või mitte, otsustab Keskkonnaamet. Meie soovime ennekõike valeväited ümber lükata ja protsessi lõpuni viia selgelt ja läbipaistvalt, et vastavad institutsioonid saaksid teha oma tööd ja langetada otsuseid sõltumatult. Me oleme alati valmis kuulama ära valla inimeste soovid ja nendega arutama, kuidas me saaksime kaasa lüüa valla elus. Oleme avatud kompromisside otsimisele.

TÕNU VETIK
Lõuna-Eesti Talumuna OÜ juhatuse liige

Suvega sajas Lõuna-Eesti järves

Sada hundirattaga. Foto: Evar Saar

Sellel aastal viisin täide oma ammuse unistuse ujuda suve jooksul sajas erinevas järves. Talvel vabariigi aastapäeva ajal tuli idee teha sellest omamoodi kingitus Eesti 100. sünnipäevaks. Algselt plaanisin ujuda sajas Võrumaa järves, aga ka kaugemal oli palju huvitavaid järvi, mida ei taht-nud vahele jätta. Lõpuks leidsin lemmikjärvi igast vana Võrumaa kihelkonnast ja veel ka kaugemalt Otepää ja Tartu kandist. Alustasin ujumist juba 18. mail oma kõige kodusemast järvest Lõõdlast. Ujusin igasuguse ilmaga ja igasuguses vees. Paljudes järvedes polnud randa ja tihti pidi vette hüppama keset vetikaid või muda. Mõne metsajärve juurde sõitsime koos eksimistega tund aega, aga alati, kui olin juba järveni jõudnud, ei lahkunud me sealt kunagi ujumata. Ma ei kahetse ühtegi ujumiskoha valikut. Paljud meeldivad järved jäid nägemata ja ujumata, kuid järgmiseks korraks on ka tarvis midagi jätta. 28. augustil sai sajanda järve au endale Pühajärv, kus ma polnud terve oma elu jooksul veel kordagi ujunud. Igast järvest ja ujumaskäigust kirjutasin väikese kirjelduse ja panin pilte üles oma blogisse: hippsaar.wixsite.com/mysite.

Tänan kõiki toredaid inimesi, kes mind avaliku rannata järvedesse enda isiklikust ujumiskohast lubasid. Mul on hea meel, et minu idee meelitas ka teisi inimesi minema ujumisretkedele.

HIPP SAAR
Võru valla noor

Vastseliina noortelt

Kamp koos. Foto: Vastseliina Noortekeskus

Vastseliina ja Kohtla-Järve noored õppisid, kuidas nautida nutiseadmete vaba elu. 20-24. augustil toimus Vastseliina Noortekeskuses noortekohtumine „Tegutsedes virtuaalmaailmast välja". 13–18-aastased Vastseliina ja Kohtla-Järve noored mõistsid, et väljaspool viruaalmaailma on väga palju tegevusi, mis arendavad neid sotsiaalselt, vaimselt kui ka füüsiliselt. Noored sisustasid oma vaba aega nutiseadmetes olemise asemel reaalsete füüsiliste tegevustega. Läbi mängude ja tantsude õppisid nad teineteisega enam arvestama, samuti koostööd tegema. Paranes verbaalne suhtlemisoskus.

Kogu nädala vältel toimusid tutvumismängud, loengud ja koolitused. Oli võimalik õppida keskendumist ja kuidas oma emotsioonidega toime tulla. Külas käisid näiteks Julia Pavlova Peaasi.ee-st ja Matti Orav programmist Vaikuseminutid. Noortel oli võimalus juhtida õhtust programmi erinevate tegevustega. Mängiti lapsepõlvemänge ning tantsiti traditsioonilisi tantse. Viis päeva Vastseliinas olid noorte jaoks väga tegusad. Õpiti juurde põnevaid teadmisi iseenda ja oma kaaslaste kohta. Noortekohtumise lõpus kinnitasid mõlemad noortegrupid, et soovivad jätkata ühisprojektide tegemisega.

Noortekohtumiste elluviimist rahastatati Hasartmängumaksu Nõukogu vahenditest Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Noorsootöö Keskuse ja SA Archimedes Noorteagentuuri toel.

MERLIS PAJUSTIK
Vastseliina Noortekeskuse juhataja

Võrukad väisasid Hiiumaad

Merel. Foto: Erakogu

Neljapäeva, 16. augusti varahommikul alustas meie külarahvas reisi Hiiumaale. Rohuküla sadamasse kulges reis kiirelt, reiseltskond oli põnevil, kuna keegi polnud varem Hiiumaal käinud. Parvlaev Tiiu viis meid pooleteise tunniga Heltermaa sadamasse, edasi külastasime vaatamisväärsusi. Kuna tänavune reisihuviliste grupp oli lastega noored pered, külastasime esimesena Hiiumaa Eiffeli torni ja selle jalamil olevaid väikesi muinasjutulisi majakesi, kiikesid, puunikerdusi ja labürinti. Seal jätkus avastamisrõõmu kõigile tükiks ajaks. Jätkasime reisi Militaarmuuseumi ja Tahkuna tuletorni, kus külastasime ka mere ääres asuvat mälestusmärki, mis on pühendatud Estonia parvlaeval hukkunud laste mälestuseks. Kuna ilm oli meeldivalt suvine, otsustasime õhtul käia looduslikult kaunis kohas – RMK Sääretirbi telkimisalal. Imetlesime mererannas kivide vahel kasvavaid merekapsaid ja käisime meres ujumas. Ööbisime Katri külaliste majas, kus õhtul õues grillides meenutasime päeva sündmusi. Järgmise hommiku veetsime mere rannas ja pärast seda suundusime Heltermaa sadamasse, et alustada koduteed. Meeltes mõlguvad endiselt mälestused õnnestunud Hiiumaa reisist.

HELGI KUUSIK
Kündja külavanem

Terve Pere Aia õpetajad Euroopas

Kuuendat aastat tegutseva Waldorfi lasteaia Terve Pere Aed õpetajate suvevaheaeg möödus sel aastal tavapärasest enam õppimise tähe all. Lisaks juunis alanud Tartu Ülikooli kursusele „Waldorfpedagoogika alushariduses" käisid lasteaiaõpetajad juulikuus õpirändel kahes Rootsi Järna piirkonna Waldorfi lasteaias.

Tavaline talvepäev Lilla Bullerbyn lasteaias. Foto: Lilla Bullerbyn

Nägime, kuidas lasteaiaelu saab olla korraldatud meie jaoks uudsel viisil – külastatud lasteaiad olid talulasteaiad. Lasteaed asub talumaja ühes tiivas ning lapsed saavad pidevalt osa igapäevasest taluelust ja toimetustest. Lasteaial on oma loomalaut ning sügishooajal saab käia lõunasöögikraami ise peenramaalt toomas. Pikki päevi veedetakse metsas mängides ja matkates. Oli võimalik kaks päeva Rootsi kolleegidega vestelda ning oma praktilistele ja teoreetilistele küsimustele vastuseid saada.

Uuel õppeaastal ootab ees nädalane õpiränne Saksamaale Engelbergi ning pikem töövarjuperiood juba tuttavaks saanud Rootsi lasteaedades. Terve Pere Aed peab plaani lähiajal sõimerühma võrra laieneda, seetarvis on hea tutvuda pikaajalise kogemusega sõimerühmade tööga. Waldorfi pedagoogika on maailma suurim alternatiivhariduslik liikumine ning levinud rahvusvaheliselt. Eestisse jõudis see 1990ndatel, on tal Euroopa riikides pikem ajalugu ning meil on sealsest palju õppida. Projektiga seotud tegemisi kajastab lasteaia koduleht *tervepereaed.weebly.com* ning Facebook'i leht Terve Pere Aed – waldorflasteaed Võrumaal. Rahvusvaheline õpirändeprojekt saab teoks tänu programmi Erasmus+ toetusele.

KATRIN SOON
Terve Pere Aed lasteaiaõpetaja

Võru noorteka info

Võru Noortekeskusel on möödunud suvi kiiresti, kui maja uksed on noortele suletud, siis töö käis hoogsalt ikka edasi. Alates 25. juunist oli linna- ja vallapildis näha olnud noori õpilasmalevlasi, kes otsustasid suvel teenida natuke lisaraha ja nautida ilusat ilma rohides, värvides ja lammutades. Kaasa on löödud erinevatel suurüritustel nagu Võru Folkloorifestival, Võru Lastefestival, Kungla puhkpilliorkestri ja Tagaküla Laulu Mängu Selts Kungla juubelil ning Parksepa perepäeval. Augusti kuu jooksul tehti koos noortega korda noorteka juures olev aed, et väärikalt Võru Noortekeskuse 15. sünnipäeva tähistada. 10. septembril toimunud vahva noortepeo peaesinejaks oli meie Eesti otsib superstaari saates osaleja Anette Maria Renni, lisaks toimus disko.

Alates septembrist saavad noored igapäevaselt kasutusele võtta interaktiivse tahvelarvuti, kust leiab mitmekülgset noori puudutavat informatsiooni. Meie tegemistega saate end kursis hoida Võru Noortekeskuse Facebooki lehe kaudu.

Toredat kooliaastat!

MAIVI LIISKMANN
Võru Noortekeskuse juhataja

Navil malevas. Foto: Võru Noortekeskus

Tänusõnad tagant järele!

Värvilise värava taga. Foto: Inge Järvpõld

Pargihaldja lasteaeda rõõmustab juba mitu kuud Rõuge kihelkonnavärvides triibuline aed ja vahva värviline mänguväljak. Eriline tänu selle eest kuulub Swedbank'i töötajatele, kes olid kevadel väga töökad ja visad ning vedasid liivakastidesse 100 kärutäit liiva, lõpetasid ronimismäe ehitamise ja palju muud. Lisaks anti nende poolt üle lasteaiale kingituseks mitmesuguseid spordivahendeid. Suur tänu mänguväljaku mitmekesistamise eest ka Pargihaldja lasteaia personalile, lapsevanematele, Rutta Sarikule ja Marko Alekaskile.

INGE JÄRVPÕLD
Lasva Lasteia Pargihaldjas direktor

Kui Kungla rahvas kuldsel a'al kord istus maha sööma...

4. augustil tähistati Tagakülas Kungla seltsimaja pargis Tagaküla Laulu Mängu Selts Kungla asutamise 100. ja puhkpilliorkester Kungla asutamise 140. aastapäeva. Sündmus oli suurele juubelile kohane. Kungla parki oli kogunenud ligikaudu 240 peolist. Kõnedes meenutati seltsi ja puhkpilliorkestri ajalugu (leitav siit: goo.gl/jvHJRX), võeti vastu õnnitlusi, nauditi orkestri ning paljude külalisesinejate kontserti ja kinnitati keha ühises lõunalauas. Viimased peolised keerutasid ansambli saatel jalga varaste hommikutundideni. Väärib mainimist, et põhjaliku noorenduskuuri läbis juubeliürituseks 1988. aastal püstitatud mälestussammas. Auväärne juubeliüritus tehtud, jätkavad need kaks piirkonna sama nime kandvat ühendust reipalt oma tegevusi.

ENE ANDREJEV
Tagaküla Laulu Mängu Selts
Kungla juhatuse liige

Kogukond, sõbrad ja külalised. Foto: Tiina Männe

Suvi ja kodukandipäev Kaperas

Juuli esimesel kolmapäeval tulid seltsimaja juurde lapsed ja emad-vanaemad. Kapera ajalugu on uuritud, selle tegevusest on koostatud kroonika, kuid nüüd tekkis mõte ajalugu ja tegevust veidi teistmoodi kirja panna. 4. juulil pandigi ühiselt kirja lugu Kaperast. Väga tublid olid lapsed. Nädala jooksul sai lugu täiendatud ja kokku kirjutatud. Järgmiseks kolmapäevaks oli Kapera K-kroonika valmis. Toimusid kunstipäevad, kuulati Aafrika muljeid, kooti mitu kaunist vaipa. Vaatamata kuumakraadidele valmistuti kodukandipäevaks, tehti proove, niideti muru, koristati majas ning õues. Aktiivsemad lugejad ei unustanud kirjandust, seltsimajas asuvast Vana-Vastseliina raamatukogu laenutuspunktist leiti lugemist.

Mängib Carmen. Fotod: Bianka Pihla

Jasper ja Marcus-Sebastian.

Killukesi ajaloost

Ühistegevus taastus Kaperas aastal 1989. 1992. aastal oli esimene Kapera kooli kokkutulek. 1995. aastal moodustati raamatukogu Kapera ja Vana-Vastseliina ümbruse aktiivsetest lugejatest Vana-Vastseliina raamatukogu Selts. Selts ja raamatukogu korraldasid 1996. ning 1997. aastal ühised kodukandipäevad Kaperas ja Vana-Vastseliinas. 2006. aastal moodustati Kapera Kandi Ühing, koostöö raamatukogu ja seltside vahel jätkub.

Kodukant koos

4. augustil toimus 19. kodukandipäev, mis algas muusikaga Vallo ja Hennu esituses. Kokkutulnuid tervitasid Võru vallavanem Kalmer Puusepp ja vallavolikogu esimees Aare Hollo. Lapsepõlvepaika külastas ja esines Johannes Kert. Krista Kuningas luges ette Järvamaalt Katrin Nurmetalo võrukeelse luuletuse-meenutuse lapsepõlvekodust. Uue maalinäitusega oli külas Eha Luik Rae vallast. Eha esitas venna Olev Luige abiga mustkunsti- ja mentalistitrikke. Kapera K-kroonikat ja luulet lugesid kohalikud lapsed Jasper Uusmaa ja Marcus-Sebastian Ilumäe. Pilli mängis Carmen Kõva. Osa rahvast käis linnuse jooksul, aga jõuti ka peole. Päev jätkus pikniku, mängude, loterii ja vestlustega, Iivi pillimängu ja koduloolliste näitustega tutvumisega. Puhkust ei saanud uus mugav kiik. Lõpetan laste poolt esitatu lõpusõnadega: Koostöö köidab, koos kindlam! Kodukoht Kapera, kasva, kesta kaua-kaua!

TIIU PIHLA
Kapera Kandi Ühingu
juhatuse liige

Üks helisev punkt suvele

Pillide ja publiku eelhäälestus. Fotod: Lisanna Elm

Rõõmsatujuline kuulajaskond.

Tiit Lõhmus ansamblit tänamas.

Curly Strings jõudis kontserttuuriga Viitka külla 29. augusti õhtul. ***"Kust Sa tead, et see on Viitka küla?"*** kõlas ühe lapse suust küsimus kohe kontserdi alguses. Väikesed fännid istusid esireas. Soe õhusik oli juba tekkinud.

Ansambel esines koosseisus Eeva Talsi (viiul, laul), Taavet Niller (kontrabass, laul), Jaan Jaago (kitarr, laul) ja Villu Talsi (mandoliin, laul). Tuur toimus EV100 raames ning keskendus eesmärgile tuua muusikat just väikestesse kohtadesse Eestis. Viitkal toimus 26. kontsert 30st. Tervitussõnades ütlesid esinejad, et on saanud 25 korda juba harjutada ning seega teevad kindlasti tuuri parima kontserdi. Nad alustasid looga "Maailm heliseb" ning kogu repertuaari esitamiseks kulus kusagil poolteist tundi. Palade vahepeal räägiti vahvaid lugusid. Saime teada, et Eeval ja Villul on Viitka lähedal Halla külas maakodu. Eeva täiesti esimene laul "Miks Sa murrad mind?" ongi sündinud just siis, kui oli teel maakodust Tartusse. Raadios vaieldi Eesti metsade teemadel ning talle tuli mõte, et mis oleks, kui üks puu saaks ise sõna sekka öelda... Teine humoorikas seik oli looga "Kättemaks". Nad olid jõudnud tagasi Jaapani tuurilt ning läbisid passikontrolli. Kui tavaliselt on turvakontrollis väga tõsised inimesed, siis tookord põrnitses ametnik Eevat ning siis passi. "See olete Teie. Teate, Teie see lugu... Kolmas. Neljas. Viies. Kuues. See on täpselt abikaasa vennapoja lugu!"

Õhtu oli seega igati meeleolukas. Ansambel tegi lisaloo ning isegi pärast seda kutsuti neid koguni kaks korda aplausi saatel tagasi. ***"Muide, siin Viitka külas on meil kõige tugevam aplaus olnud!"*** sõnas Eeva, tänades publikut kõige soojema vastuvõtu eest.

LISANNA ELM
Võru Vallavalitsuse
avalike suhete spetsialist

Ootame uusi lauljaid!

Säravad laulunaised. Foto: Silja Otsar

Parksepas tegutsev naiskoor „Lapi Laulijad“ on oma kummalise ja väikse vimkaga nime saanud kohaliku Lapi küla ja bussipeatuse järgi. Seega Põhja-Soome laplaste esindajatega tegu siiski pole, kuigi ka seda on mõnikord kahtlustatud. Naiskoor on Parksepa kooli muusikaklassis dirigent Silja Otsari juhendamisel koos laulnud kuus aastat. Koorilauluharrastus on viinud võrukeelsetele laulupidudele Uma Pido ja 2014 lauldi ka üldlaulupeol Tallinnas. Kontsertreis Saaremaale eelmisel suvel möödus väga meeleolukalt.

Kooris laulavad rõõmsameelsed ja aktiivsed naised, kes pole varem koorilauluga väga tihedalt seotud olnud. Argipäeva ergastamiseks on töökad aga ka lustlikud lauluproovid heaks vahelduseks. Kooris laulab igasuguste elualade esindajaid: hariduse, meditsiini ja kaubandusvallast, sekka mitmeid ametnikke. Oma kokk, juuksur, arst ja kunstnik on meil ka.

Algaval hooajal valmistutakse 2019. aasta tähtsündmuseks - juubelilaulupeoks „Minu arm“, millega tähistatakse 150 aasta möödumist Eesti esimesest laulupeost. 30 laulunaist ootavad endiga koos laulurõõmu nautima ka uusi muusikahuvilisi. „Pole vaja muretseda,“ ütlevad lauljad, „Silja paneb kõik laulma“. Koorijuhi arvates on laulupeolaulud ilusad ja naiselikud, eks ikka ka omajagu keerulised.

Kooriproovid toimuvad igal neljapäeval kell 19.00–21.00. Esimene kohtumine sel sügisel on neljapäeval, **13. septembril kell 19.00** Parksepa Keskkooli muusikaklassis. Kohtumiseni!

SILJA OTSAR
koorijuht

Muusikapäev veereb Võru valda

1. oktoober tasub muusikahuvilistel kalendrites ära märkida, sest just siis on rahvusvaheline muusikapäev, mille puhul Eesti Muusikanõukogu korraldab üle saja tasuta kontserti üle terve Eesti. Muusikapäeva idee on panna märkama muusika tähtsust meie argieludes ning märgata selle mõju. Sündmus seob kokku erineva taustaga muusikud ning kõrvu paitavad põnevad palad džässist, pärimusmuusikast ning klassikast. Lisaks toimuvad igas maakonnas EV100 projekti “Igal lapsel oma pill” raames omale uue instrumendi saanud laste kontserdid. Kuna kavas on üle 100 kontserdi, siis ei jää mõistagi Võru vald sellest puutumata.

Kell 11.05 tasub sammud seada Vastseliina Gümnaasiumisse, kus esinevad Vanemuise teatri sopran Karmen Puis, tšellist Peeter Paemurru ning pianist Piia Paemurru.

Kell 16.30 esinevad Lasva lasteaias Pargihaldjas lasteaialapsed ja õpetajad EV100 kingituse “Igal lapsel oma pill” raames saadud uute pillidega.

Kell 17 astuvad Osula Põhikoolis samuti uute instrumentidega üles Osula kooli ansambli noored.

Rahvusvaheline muusikapäev nägi ilmavalgust 1975. aastal ning idee käis välja tollane Rahvusvahelise Muusikanõukogu president ning viiuldaja Yehudi Menuhin ning alates 2013. aastast korraldab Eesti Muusikanõukogu selle raames laiahaardelist tasuta programmi. Muusikapäeva kulminatsiooniks on õhtune muusikapreemiate tseremoonia, kus Eesti Kultuurkapital ja Eesti Muusikanõukogu tunnustavad silmapaistvaid muusikuid. Sel aastal toimub pidulik tseremoonia Tallinna Lennujaamas. Galat on võimalik vaadata otseülekandes ETV-s.

Lisainfo: www.muusikapäev.ee.

RAGNE TOOMPERE
Muusikapäeva projekti meeskonnaliige

Suveilmast

Klimaatiliselt sai 2018. aasta suvi alguse 7. mail, mil ööpäeva keskmine õhutemperatuur üle +13 kraadi kerkis ja lehekuu keskmine +15,6 kraadiga Kahlojale uue soojarekordi andis.

Puhkajaid ja kultuuriüritustel osaleijaid soosiv ilm tegi põllumeestele paraku küllaga muret. Kui aasta tagasi saadi enne septembris vallandunud vihmavalinguid oluline osa saagist veel kätte, siis tänavune kuivus pidurdas taimede kasvu juba külvi ja istutusajast saati.

Põueperioodide raskemad hetked olid juuni esimeses pooles ja juuli lõpus, augusti alguses. Kevadsuvel saime napi kolmandiku tavapärasest sajunormist ja seitsmevennapäevast, 10. juulist lauritsapäeva, 10. augustini piserdas Kahlojale kõigest 8,4 mm vihma. Suve teine pool ohustas uuesti soojarekordeid, sest heinakuu teise ning kolmanda ja lõikuskuu esimese dekaadi keskmised kerkisid +22 kuni 23,7 kraadini. 30. juulil Kahlojal mõõdetud 33,1 kraadi jäi Tallinn-Harku meteojaamas registreeritud +34,2 kraadist pisut leebemaks. Kokku oli kolmekümnest kraadist kõrgema soojusega päevi juulis ja augustis kümme.

Augusti esimesel nädalal Kahlojas veevool seiskus, mida ei ole 2002. aastast saati juhtunud. Toona vältas juulis alanud lauspõld 14. septembrini. Kuivuse käes vaevlesime pikalt ka 2006. aasta suvel, mil 9. juunist 29. juulini põllud vaid paaril-kolmel korral mõne millimeetri vihmavett said. Lisaks nimetatud suvedele sai paljude majapidamiste kaevudes sügise hakul vesi otsa 1999. ja 1992. aastal. Hoolimata kuivusest võis aedadest jaanipäevast saati küllaga sõstraid, karusmarju ja kirsse korjata. Päikesepaiste valmistas varakult ka mustikaid, vaarikaid ja pohli, kuid marjad jäid väikesteks. Tänu vähesele õhuniiskusele oli miniaalselt hallitusseente kahjustusi kasvuhoonetes. Söögiseentest tühjad metsad on üllatusi pakkumas juba augusti lõpus ja jõhvikad tasub septembris rabaväludelt küll otsima minna.

Viimased viis aastat kuuluvad planeedil maa lähima sajandi soojemate hulka. Inimese osa neis muutustes on pigem enda elukeskkonna ahtamaks tegemises, sest soojemad ja külmemad ajad on ikka inimpõlvede üleselt omasoodu vaheldunud.

Soovin ilusale suvele jätkuks sumedaid sügispäevi!

PEEDU PALM
Ilmarubriigi toimetaja

RÕÕMUSTAME VALLAMAJJA SAABUNUD TÄNUAVALDUSE ÜLE:
“Kose aiandite rahvas tänab vallavanemat ja valda Kose aiandi bussipeatuse eest.”

Augustis registreeriti Võru vallas 11 sündi:

BRIANNA, JOEL, JENS, ELLI, HENRY, KARDON KEN, MARKKUS, HERLEEN, ROSANNA, TERHI, LOVIISE.

Palju õnne uutele vallakodanikele!

Lillede keskel Sa ela ja liigu, lilled Su südamest mured kõik viigu!

HELGI MOISTO 75

Oma tublit, töökat ja asjatundlikku kolleegi õnnitlevad ja kallistavad endise Võru valla heakorrakomisjoni liikmed. Õnne ja tervist veel paljudeks aastateks! Elagu juubliar!

Õitesse peidetud silmailu,
lillenuppudesse sooje sõnu,
vartesse ilmatumat elu pikkust,
lehtedesse rohkelt rikkust...

70
MAIDU VALUSK
MAIVE MÄEOTS
AADU KALLAS
ÕIE KÄÄMBRE
AUGUST LIPING

75
HELGI MOISTO
LAINE RIITSAAR
HENN JUHKAM
LEHTE HANI
HELDUR ILVES
MALLE RAASILD
MARE SOON
REIN TALMET

80
LEILI TIGANIK
MARET PIKK
HENN SOHARD
SIINA PLOOM

85
EHA KALDE
MILVI TSAHKNA
AINO KORDEMÕTS
HELGI VILLEMSON

90
VIRVE LAAS

91
VALTER RAUDSEPP
ILME TALI

92
LIIDIA LEHISTE
LINDA TEPPO
LEONID ROSIN

94
MIRALDA HELSTEIN

SÜDAMLIKUD
ÕNNESOOVID!

NB! Kui Te ei soovi **käesoleval aastal** õnnitluste rubriigis enda nime näha, teatage sellest 782 1576 või anne.trumm@voruvald.ee.

Südamlik kaastunne augustikuus lahkunute lähedastele!

Maia Maad
19.10.1942-30.07.2018

Vello Juhkam
25.03.1943-03.08.2018

Aino Jõgisuu
18.02.1927-03.08.2018

Kaarel Järvpõld
13.07.1941-12.08.2018

Vadim Veliki
11.12.1963-08.08.2018

Aksel Kallas
12.08.1933-26.08.2018

Tõnu Kadak
22.01.1960-14.08.2018

Rosali Mikson
16.01.1936-16.08.2018

Vaike Trumm
16.08.1932-20.08.2018

Aigar Asser
15.04.1972-23.08.2018

Tarmo Loos
15.05.1971-24.08.2018

Rein Kann
22.08.1957-23.08.2018

VANA PILT JUTUSTAB: Higipärlid musta mulda

Üleeelmises lehes kutsusime lugejaid üles vaatama üle oma perealbumid ja saatma toimetusele mõni huvitav vana pilt, mis võiks huvi pakkuda ka laiemale lugejaskonnale. Seekord saame jagada teiega vana pilti, mille toimetusele saatis Heljo Saar Linnamäelt.

1930ndate aastate lõpus oli majandusseis Eestimaal tõusuteel – kümne aasta tagune kriisiaeg oli edukalt üle elatud ja kõikjal tehti suuri plaane oma elu paremaks muutmiseks. Maal asutati talusid, kasutusele võeti uusi maid, põllumajandustoodang läks eksporti.

Linnamäe vallas asus 1939. aastal Horma talu noorim perepoeg Joosep Saar rajama isatalu kõrvale vendade abiga oma talu, mille nimeks sai Kiveste talu. Kerkisid taluhooned, maa pandi saaki kandma ja heinamaad muudeti kultuurheinamaadeks – järgides kaasaegseid teadmisi, mis üha laiemalt levisid talupidajate seas.

Vana rohumaa on tarvis muuta saagirikkamaks. Selleks on Joosep Saar (pildil vasakul) võtnud ette heinamaa uuendamise. Kõigepealt tuleb maa suure traktori abil üles künda – raske muld ja suur ader nõuavad võimsat tehnikat. See on tellitud tallu tööd tegema kaugemalt. Talu ei saa lubada endale sellise tehnika muretsemist ja pole ka vajadust, ikkagi hooajaline töö.

Küll on aga moodne elu ka siia tallu jõudnud – Joosepi vend Nikolai on pärast pere loomist muretsenud omale fotoaparaadi ja nüüd püüab jäädvustada ajaloo jaoks kõiki suuremaid ettevõtmisi Horma talus. Nii ka seekord – Nikolai on saanud pildile hetke heinamaa künnist, mis toimub noore peremehe valvsa pilgu all. Tagaplaanil paistab äsjavalminud lauda katus.

Eesti küla elab ja elu maal areneb oma loomulikku rada mööda. Kui kaua veel? Horma talu siiski elab ka täna oma igapäevast elu. Siin toimetab nüüd Joosepi tütrepoeg, keeleteadlane Evar Saar ja jätkab oma esiisade maa harimist. Järjepidevus pole katkenud!

AGO RUUS
rubriigi toimetaja
agoruus@gmail.com, 505 6691

Heinamaa künd Kiveste talus Linnamäel. Foto: Nikolai Saar. Erakogu.

OHTLIKE JÄÄTMETE KOGUMINE SÜGISEL 2018

Lasva piirkond 22.09.2018
Eterniidijäätmeid saab tuua Tsolgo kaupluse kõrvale kogumisauto juurde.
Ohtlike jäätmete ja romuelektroonikajäätmete kogumine toimub vastavalt ajakavale:

9.00 – 9.15 Tsolgos, kaupluse juures
9.20 – 9.35 Paidras, Paidra järvele viiva teeotsas
9.40 – 9.55 Pindis, kortermaja juures
10.10 – 10.25 Kõrgessaares, suure kivi juures
10.35 – 10.50 Otsa külas
11.00 – 11.15 Lasval, kaupluse platsil
11.30 – 11.45 Sookülas, pumbajaama juurde viiva teeotsas
11.55 – 12.10 Noodaskülas, Noodaskülа teeotsas
12.20 – 12.35 Nõnoval, Nassar Riina teeotsas
12.50 – 13.05 Puusepal, Puusepa-Märdi ja Puusepa-Villa teede ristmikul
13.10 – 13.25 Kääpal, hooldekodu platsil
13.30 – 13.45 Kääpal, Kapa juures

Võru valla elanikud saavad loetletud jäätmeliike üle anda TASUTA!

Võru piirkond 29.09.2018
Kogutakse elanikelt eterniiti, ohtlikke jäätmeid ja romuelektroonikat.

10.00 – 10.30 Puiga külas, koolimaja juures
10.45 – 11.30 Kose alevikus, endise teedevalitsuse parklas
11.45 – 13.30 Väimela alevikus, tervisekeskuse parkas
12.45 – 13.30 Parksepa alevikus, kaupluse parklas
13.45 – 14.15 Navi külas, kaupluse parklas

Vastseliina piirkond 29.09.2018
Kogutakse elanikelt eterniidijäätmeid.

10.00 – 14.00 Vastseliina jäätmejaamas

Sõmerpalu piirkond 06.10.2018
Kogutakse elanikelt eterniiti, ohtlikke jäätmeid ja romuelektroonikat.

10.00 – 13.00 Järveres, hooldekodu juures oleval platsil

OHTLIKUD JÄÄTMED, MIDA KOGUTAKSE: värvid, liimid, lahustid, vaigud, vanaõli, õlifiltrid, päevavalgus-lambid (ei tohi olla purunenud), patareid, akud, sortimata ravimi-kogumid, elektroonikajäätmed, elavhõbedat sisaldavad jäätmed, happed, ohtlikke aineid sisaldavad või nendega saastunud pakendid.

VUNKI MANO: HÄKATON*

5.–7. oktoobrini toimuvad Vastseliina gümnaasiumis Vunki mano loometalgud ehk häkatoni stiilis nädalavahetus, kus arendatakse Võru maakonnas elu paremaks muutvaid ideid.

Loometalgud on osa Võrumaal aset leidvast pilootprojektist Vunki mano, mille käigus otsitakse ideid ja lahendusi siinse elu paremaks muutmiseks ning kasutatakse tehnoloogiamaailmast tuntud häkatoni meetodit, et katsetada selle sobivust ka kogukonnapõhiste teenuste arendamiseks. Loometalgutel saavad Võrumaa elu muutvate ideede omanikud kaasata oma meeskonda eksperte ja muid abilisi, et ideealgeid üheskoos edasi arendada ja toimivate lahendusteni jõuda. Osalema on oodatud ideed, mis muudavad kohalike inimeste elu läbi innovaatiliste lahenduste mugavamaks ja paremaks. Võrumaa Arenduskeskuse projektijuht Kadri Kangro: ***"Kogukonnateenused on elujõulised, kui need on planeeritud koostöös teenuse tarbijate, kogukonna ja kohaliku omavalitsusega. Ainult nii saab luua toimivaid lahendusi ning parandada kõigi Võru maakonna inimeste elu sõltumata vanusest, sissetulekust või tervisest."***

Loometalgutele oodatakse lisaks ideede esitajatele osalema tavalisi inimesi, kogukondade esindajaid, ametnikke ja eksperte, kes on valmis liituma endale sobiva meeskonnaga ning tegelema välja käidud ideede arendamisega.

Loometalgud algavad reede õhtul, kui ideede omanikud tutvustavad oma mõtteid kohaletulnutele. Osalejad – kogukonnaliikmed, ametnikud, eksperdid me endi keskelt kui ka väljastpoolt kutsutud – saavad valida endi jaoks meeldivaima idee, mille arendamises nad soovivad kaasa lüüa. Esimese päeva lõpuks moodustatakse meeskonnad ja algab töö lahenduste leidmiseks. Laupäeval toimuvad vahepalana lühikoolitused, mis aitavad meeskondadel edasi liikuda ja annavad inspiratsiooni. Kogu nädalavahetuse on meeskondadele abiks erinevate valdkondade (näiteks teenusedisain, turundus, sotsiaalne ettevõtlus, ärimudelid, infotehnoloogia, kodanikuühiskond, tervis ja heaolu) spetsialistid, kes hoiavad kõigil tegemistel silma peal ja toetavad-nõustavad meeskondi, kus tarvis. Pühapäevaks on ideed piisavalt küpsed, et need võimalike lahendustena ette kanda ning parimad valida. Häkatoni lõpuks valib žürii välja parimad prototüübid, mille loojad saavad rahalise preemia ja võimaluse kasutada mentoreid, et oma idee Võru maakonnas päriselt ellu viia. Hea algatus saab hoogu juurde – nii mõnigi elust enesest sündinud idee võib lõpuks muuta paljude inimeste elu ja meie kodumaakond saab meie kõigi jaoks veelgi paremaks paigaks! Lisanfo ja registreerimine: vunkimano.vorumaa.ee/loometalgud.

Vunki mano projekti elluviijad on Võrumaa Omavalitsuste Liit koos Võrumaa Arenduskeskusega, Tallinna Ülikool ja MTÜ Helpific. Tegemist on osaga laiemast üleeuroopalisest projektist CoSIE, mis otsib lahendusi, kuidas luua kogukonnale suunatud jätkusuutlike teenuseid ning Eestis on projekti pilootpiirkonnaks Võru maakond. Projekti toetab Euroopa Liidu teadusuuringute ja innovatsiooni programm Horizon 2020 (toetusleping nr 770492).

Lisainfo: korraldajad Taavi Karu (529 0894, taavi.karu@gmail.com) ja Martin Mark, (565 5410, martin.mark@gmail.com).

*Ingliskeelne *hackathon* (tarkvaraarenduse intensiivüritus) ehk programmeerimismaraton, eestikeelse mugandina häkaton.

TÄHELEPANU, MEIE ETTEVÕTLIKUD EAKAD!

Peipsi äärde. Buss väljub **Parksepast kell 7.45** ja **vallamaja eest kell 8**.

Lindorale. Pikki aastaid oleme ikka käinud Lindora laadal, mis toimub nädalapäevast sõltumata alati **28. oktoobril**. Suure valla huviliste arv nõuab paraku eelregistreerimist. Telefoninumbrid, kuhu helistada, on ikka samad (vt augustikuu valla lehte, lk 3). Buss väljub **Parksepast kell 9.45** ja **vallamaja juurest kell 10.** Kohalviibimise aeg kuni kolm ja pool tundi. Palun pange nimi kirja 20. oktoobriks.

Võru Vallavalitsusest
Vallamaja asub aadressil Võrumõisa tee 4a, 65605 Võru linn. Ametnike vastuvõtuajad tööpäeviti kl 8.00–12.00 ja 13.00–16.30. Telefon: 785 1242. E-post: vald@voruvald.ee. Koduleht: www.voruvald.ee. Facebook: www.fb.com/voruvald.

Võru Valla Teatajast
Lehte koostab, toimetab ja küljendab Võru Vallavalitsuse avalike suhete spetsialist Lisanna Elm (telefonid 786 8800, 5345 0975). Järgmine leht saabub postkasti oktoobri keskpaigaks. Artikleid järgmisesse lehte ootame 23. septembriks: lisanna@voruvald.ee. Tiraaž: 4200 eksemplari. Trükk: Kroonpress AS, Tartu. Kohaletoimetamine: Omniva.